

ПЛАН

1. Позитивізм: зміст вчення, основні етапи розвитку.
2. Прагматизм.

1. Розглянемо причини виникнення, зміст та етапи еволюції філософії **позитивізму**. Цей напрямок виникає у 30-40-х рр. ХІХ ст. завдяки творчості **Огюста Конта** (1798-1857). Він висунув ідею безперервного прогресу людського духу:

теологія → філософія → наука.

Філософія, на думку Конта, вичерпала свій потенціал. Людству потрібні тільки т. зв. «позитивні знання» – про природу та суспільство, що отримуються в безпосередньому досвіді, шляхом спостережень.

Наприкінці ХІХ ст. виникає «другий позитивізм» (**емпіріо-критицизм**). Його засновники – **Е. Мах** та **Р. Авенаріус** – запропонували відмовитися від використання загальноприйнятих наукових категорій та законів. Світ – це «комплекс відчуттів», і завдання науки – їх описати. Намагаючись створити оригінальну гносеологію, Мах та Авенаріус продовжили традиції суб'єктивного ідеалізму («без суб'єкта немає об'єкта»).

На початку ХХ ст. виникає **неопозитивізм**, що складається з низки філософських шкіл і напрямів.

Опрацюйте літературу і розгляньте основні ідеї представників Віденського кола, Львівсько-Варшавської школи логіки, логічний атомізм Б. Рассела і Л. Вітгенштейна.

Зверніть увагу на запропонований у неопозитивізмі принцип верифікації наукових положень. Чому застосування цього принципу є обмеженим?

Постпозитивізм виникає в 60-70-ті роки ХХ ст. До цього етапу еволюції позитивістського мислення можна віднести творчість К. Поппера, І. Лакатоса, П. Фейєрабенда, С. Тулміна, Т. Куна. Ці дослідники науки поставили перед собою задачу виявити форми і методи, які дозволяють розкрити динаміку розвитку змісту наукового знання. В методології і філософії науки вони створили «історичну школу», і дійшли висновку, що логіка науки може бути тільки теорією її розвитку. Вони також звернули увагу на дослідження соціокультурних

і лінгвістичних чинників у науковому пізнанні; на відміну від стартового гасла позитивістів «Наука сама собі філософія», вважали, що філософська рефлексія органічно входить у «тіло» науки.

Про історичну динаміку розвитку наукового знання можна прочитати в книзі Т. Куна «Структура наукових революцій» (російський переклад 1977 р.).

У цій роботі історія науки постає як чергування епізодів конкурентної боротьби між різними науковими співтовариствами. Томас Кун вживає філософський термін «парадигма» в специфічному значенні. У нього це система теоретичних, методологічних та аксіологічних установок для вирішення наукових завдань. Якщо діє певна парадигма – то є період т. зв. нормальної науки. Якщо парадигма руйнується, то відбувається наукова революція.

Підсумуйте зміст окремих етапів розвитку позитивізму і назвіть загальні риси цієї філософії. Як ви розумієте гасло позитивізму: «Кожна наука сама собі філософія»? Порівняйте принципи верифікації та фальсифікації. В чому полягає їх пізнавальна цінність? Чому історія науки набула такої популярності у другій половині ХХ ст.? Чи реалізувала філософія позитивізму свої претензії бути справжнім «позитивним знанням»?

2. У 70-ті роки ХІХ ст. формується **прагматизм** (від грецького прагма – діло, діяльність). Ця течія американської філософії в якості методологічного принципу використовує практику. З прагматизмом пов'язана творчість різних мислителів – Ч.С. Пірса, Дж. Дьюї, У. Джеймса, Дж. Міда та ін.

Засновником цієї течії вважається **Чарльз Пірс** (1839-1914), філософ, математик, логік. Виникнення прагматизму зазвичай пов'язують з розвитком техніки, з техніцизмом. Дійсно, виникнення і розповсюдження прагматизму пояснюється певними історичними умовами, які склались в Америці на рубежі ХІХ і ХХ ст. Відбудова зруйнованого Громадянською війною господарства дала потужний поштовх розвитку економіки країни.

Наприкінці ХІХ ст. за обсягом виробництва промислової продукції США порівняно з Європою вирвались вперед.

Це був час швидких, фантастичних збагачень (згадайте твори Т. Драйзера, Д. Лондона, С. Льюїса). Найбільш престижним заняттям

стало «робити гроші». Саме такою філософією ділків і став прагматизм, в якому поєднались утилітаризм і суб'єктивний ідеалізм.

Крім того, поява прагматизму на американському ґрунті була викликана бажанням філософів замінити теологію і релігійну філософію більш ефективною формою відображення реальності, яка б потіснила релігійний світогляд, та ще і в чомусь була актуальною.

За допомогою навчальної літератури підготуйте аналіз основних ідей представників прагматизму: у філософії Ч. Пірса – розуміння пізнавального процесу, семіотична логіка, проблема істини; у філософії У. Джемса – теорія радикального емпіризму, призначення філософії; у філософії інструменталізму Д. Дьюї – сутність людини, проблеми теорії пізнання.

Яка доля прагматизму в історії світової філософії? Чи залишається ця течія популярною в наш час? Чому прагматизм називають «філософією американського суспільства»?